

(SCHOOL)UITVAL DOOR PROBLEMGEDRAG

HOE JONGEREN AAN BOORD HOUDEN VAN SCHOOL ÉN SAMENLEVING?

SCHOOLUITVAL

Definitie en prevalentie

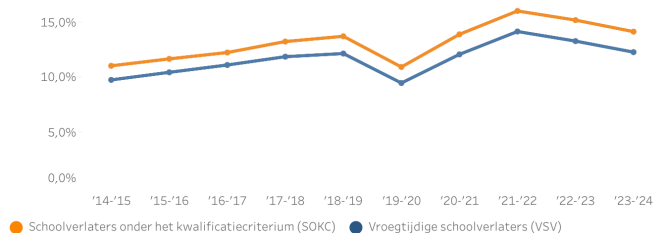
Het verlaten van het onderwijs zonder het behalen van een minimaal diploma
(meestal een diploma hoger secundair onderwijs) (De Witte et al., 2013)

2023-2024: 12% (Onderwijs Vlaanderen, 2026)

Alle schooljaren

Beweeg over de grafieken om meer informatie te zien

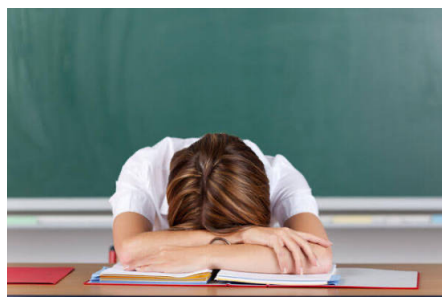
Evolutie sokc% en vsv%

SCHOOLUITVAL

Voorspellers

- Oa: gebrekkig engagement, gedragsproblemen, frequent schoolverzuim
- Traditioneel ervaren als grote hindernis om les te geven: *the burnout cascade*

Matteo (15) zit in het derde middelbaar BSO. Hij heeft ADHD, groeit op in een kwetsbare thuissituatie en zat sinds zijn overstap naar het secundair al op vier verschillende scholen. Telkens werd hij definitief geschorst omwille van gedrag dat als onhoudbaar werd ervaren (storen, vechten, weglopen, gebruiken). Hij wordt opgevolgd door de leerlingbegeleiding en een ondersteuner.

Matteo is verknocht aan zijn smartphone en gaat graag fitnessen. Door zijn grote gestalte en stoere uitstraling voelen sommige leerkrachten zich niet altijd op hun gemak. Matteo voelt dat aan, test het vertrouwen en reageert vaak opvliegend wanneer hij wordt aangesproken. Andere leerkrachten zien dit gedrag eerder als een masker en zoeken via dialoog naar oplossingen. Bij hen verlopen de lessen doorgaans beter.

Binnen het team verschillen de meningen over Matteo sterk, waardoor onduidelijk is of hij volgend schooljaar mag blijven. Die onzekerheid verhoogt de spanning. Zijn titularis zegt dat hij zich tot het einde van het schooljaar moet blijven bewijzen. Zijn ouders stellen zich vragen bij die aanpak en nemen contact op met de school en het CLB.

Een door de directie voorgestelde NAFT-time-out weigert Matteo omdat hij er het nut niet van inziet. Na een moeilijke eindklassenraad beslist de directie dat de draagkracht van het team bereikt is en wordt hij opnieuw definitief geschorst. Hoewel zijn ouders hopen dat hij een diploma behaalt, wil Matteo zo snel mogelijk gaan werken.

GEVOLGEN

Verhindert participatie

- Hoge impact op kwaliteit van leven
- Psychologische problemen, zoals depressie
- Sociaal geïsoleerd geraken
- Beperkt of geen aansluiting vinden op de arbeidsmarkt
- Betrokken geraken bij criminele activiteiten
- Kortom: brengt een hoge maatschappelijke kost met zich mee!

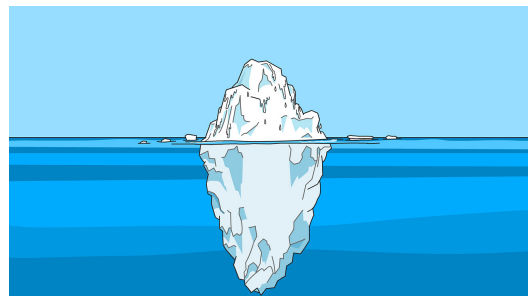
Hinshaw, Lahey, & Hart, 1993; Moffitt, 1993; Petersen et al., 2014; Korhonen et al., 2018

6

OORZAKEN

Complex en multi-causaal

- Holistisch
- Individueel
 - Kwetsbaarheid versus veerkracht
- School
 - Relaties, klas- en schoolklimaat, schoolcultuur
- Familiaal; buurt
 - Sociaal-economisch, (super)diversiteit, opvoeding
- Gemeenschap
 - Inclusief versus exclusief
- Samenleving
 - Invloed van (sociale) media, economische omstandigheden, (internationale) politiek, oorlog, klimaat, ...

Bronfenbrenner 1977; De Witte et al., 2013; Gubbels et al., 2019; Banaag et al., 2024

7

VAN VERKLAREN NAAR HANDELEN

Belangrijke uitgangsvragen

- Hoe als school op inspelen op een dergelijke complexiteit?
- Niet alleen om leerlingen aan boord te houden op school
- Maar ook om hun kansen te verhogen in de samenleving
- Hoop en perspectief creëren
- Echter: kunnen kinderen en jongeren überhaupt nog volwaardig deelnemen aan de samenleving?
- En maakt het uit of dit al dan niet objectief is?

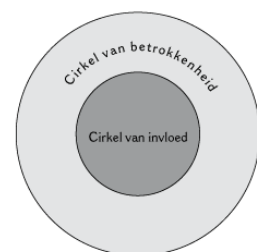

8

VAN VERKLAREN NAAR HANDELEN

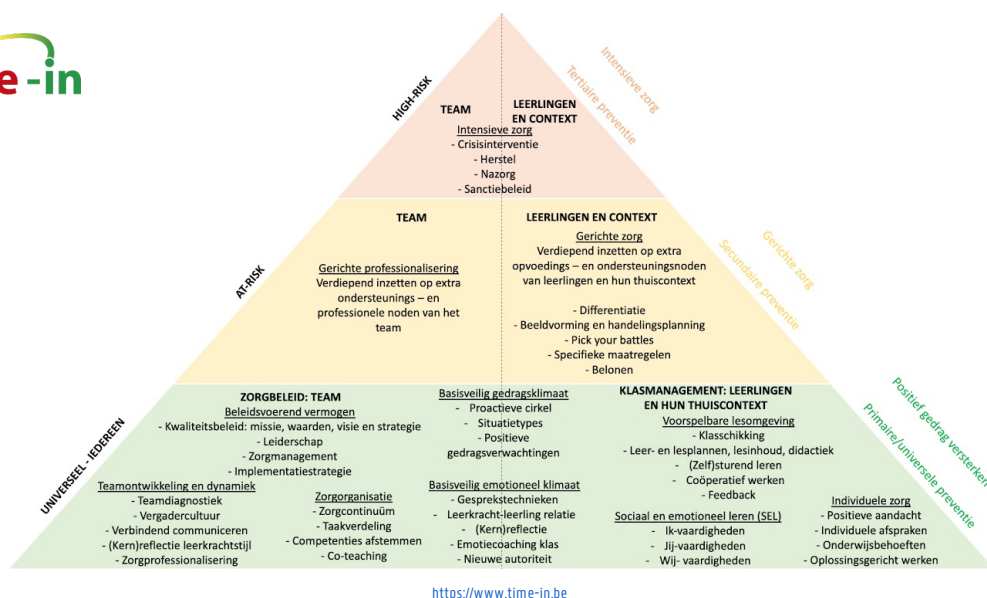
Time-In

- Is dus (veel) meer dan in verbinding treden met leerlingen, leerlingen tot rust laten komen binnen of buiten de klas
- Een koepelmethodiek; zorgbeleid
- We hebben helaas niet alles onder controle
- Cirkel van betrokkenheid
 - Problemen die ons aangaan en beïnvloeden, maar waaraan we niets kunnen doen
- Cirkel van invloed
 - Directe invloed: ons eigen gedrag
 - Indirecte invloed: het gedrag van anderen

10

VAN VERKLAREN NAAR HANDELEN

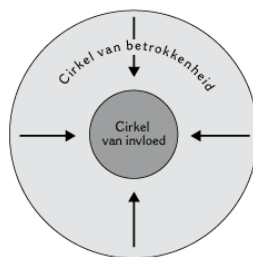

11

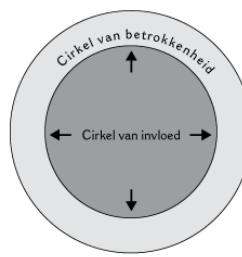
TIME-IN

Hoe hiermee omgaan?

- Twee manieren
- Reactief
- Proactief

Reactieve aandacht
(negatieve energie verkleint de cirkel van invloed)

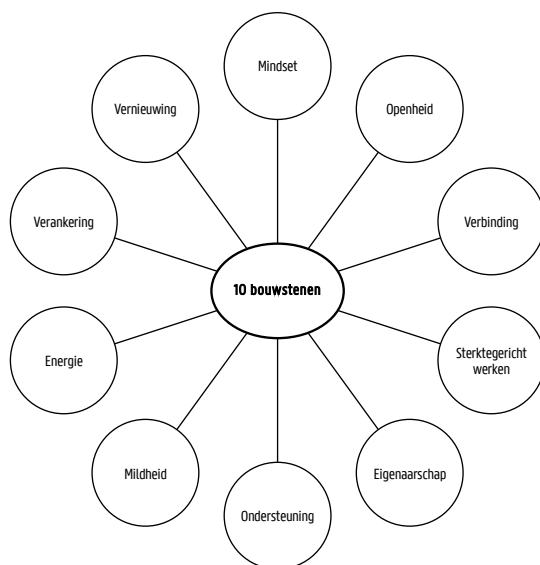
Proactieve aandacht
(positieve energie vergroot de cirkel van invloed)

12

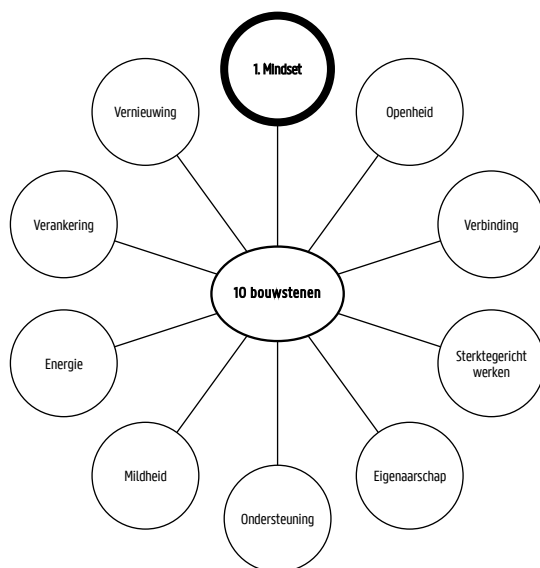
CIRKEL VAN INVLOED VERGROTEN

Directe invloed

CIRKEL VAN INVLOED VERGROTEN

Directe invloed

TIEN BOUWSTENEN

1. Mindset

- Sterktegericht perspectief
- 'We can act'
- Focus op hoop en mogelijkheden
- Zit vaak in kleine dingen
- Schorsen van ongelooft en cynisme

Power in the People¹

DENNIS SALEEBEY

TIEN BOUWSTENEN

1. Mindset

- Proactief
- No matter what: blijf handelen
- Met realistische doelstellingen
 - Zowel beleidsmatig als individueel
 - Het gaat inderdaad (vaak) om complexe situaties
 - Met factoren waar we (mogelijk) weinig/geen invloed op hebben
 - Vaak met beperkte middelen...
- Proces boven product

"Een leerling met een stevige rugzak."

"Als kind kreeg hij de diagnose ADHD"

"Zijn ouders hebben het niet breed en kampen met persoonlijke problemen."

"Volgens hem tonen de vele filmpjes op Youtube en verhalen van vrienden aan dat je ook zonder diploma succesvol kunt worden."

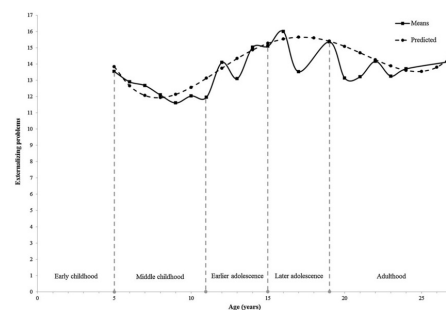
"The best is the enemy of good" (Voltaire, 1764)

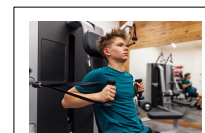
TIEN BOUWSTENEN

1. Mindset

- Waar we geen invloed op hebben
- Onder andere: natuurlijke, normatieve ontwikkeling van probleemgedrag
- Streef bijgevolg niet naar 'geen probleemgedrag'
- 'Choose your battles'

Petersen et al., 2014

"Matteo is 15 jaar"

TIEN BOUWSTENEN

1. Mindset

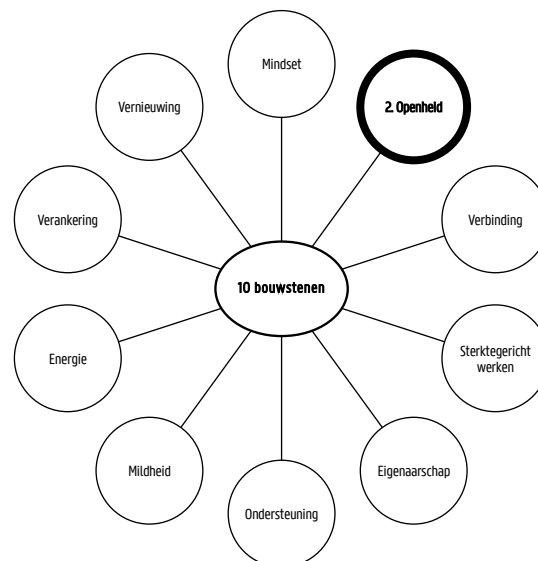
- Laaghangend fruit?
- Ons dagelijks, situationeel handelen
- Optimaliseren, in plaats van steeds te vernieuwen
- Reculer pour mieux sauter
- Modeling van gewenst gedrag

20

CIRKEL VAN INVLOED VERGROTEN

Directe invloed

21

TIEN BOUWSTENEN

2. Openheid

De Boeddha: 'Zeg mij dan, hoe ziet een olifant er uit?'

De eerste blinde, die de **slurf** had gevoeld, antwoordde:
'Een olifant is lang en kronkelend als een **slang**.'

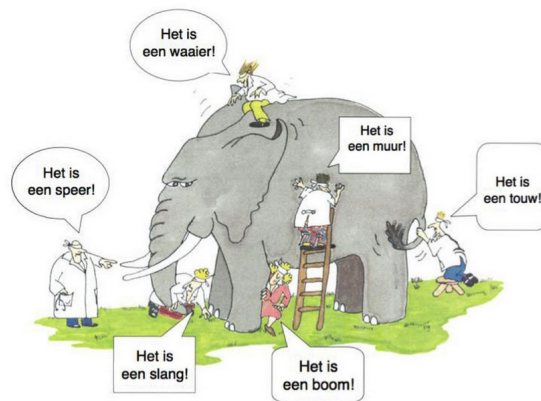
'Nee, zo is een olifant niet', zei de tweede, die het **oor** had betast.
'Een olifant is breed en ruig als een **waaler**.'

'Wat een onzin' riep de derde, die bij een **poot** had gestaan.
'Een olifant is groot en rond als een **boom**!'

'Jullie weten er niets van!' schreeuwde de vierde blinde die de **pulm** van de staart had gevoeld.
'Een olifant is als een **touw**!'

Ieder dacht dat de hele olifant was zoals hij zelf had gevoeld.'

De Boeddha zei tegen de geleerden die bij hem gekomen waren:
'Jullie zijn als die blinden.
Je ziet maar een klein stukje van de waarheid, maar je denkt de hele waarheid te bezitten.'

TIEN BOUWSTENEN

2. Openheid

TIEN BOUWSTENEN

2. Openheid

- Eenzijdig, vereenvoudigend redeneren
- Of-of denken
- Keep it short and simple
- Valkuilen
 - Tunnelvisie: 'heilige huisjes'
 - Vooroordelen, stigma
 - Alle 'olifanten' zijn dezelfde
 - Bureaucratisch handelen
 - Middel wordt doel
 - Standaardoplossingen boven maatwerk

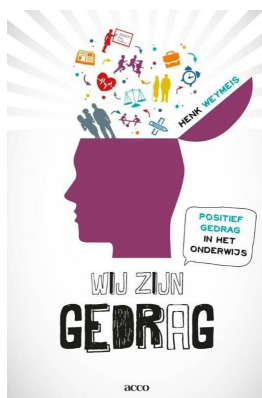
"Bevindingen tonen aan dat gedrag voornamelijk wordt geïnterpreteerd vanuit kindgerichte en probleemgerichte perspectieven, waarbij moeilijkheden bij de individuele leerling worden gelegd en de nadruk ligt op verstorend gedrag in de klas" (Hellin et al., 2026; p. 1).

25

TIEN BOUWSTENEN

2. Openheid

- Multiperspectivisme
- En-en denken
- HGW: *wisselwerking*
- Elke 'olifant' is bovendien anders
- Hoe dan?
 - Een attitude, gedragsverwachting
 - Bewustmaking; 'psycho-educatie'
 - Motiverende gespreksvoering
 - Reflectie: 'de allergie'
- Bevordert adoptie

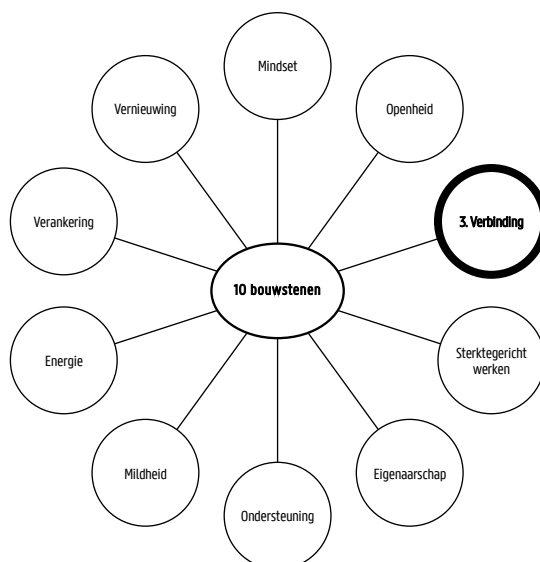
waardevolle manieren om leerlingen een aanspreekpunt te bieden binnen de school. Daarnaast werd het belang van **maatwerk** sterk benadrukt. Verschillende respondenten gaven aan dat welzijnsinterventies rekening moeten houden met de specifieke behoeften van leerlingen en ruimte moeten bieden voor persoonlijke opvolging.

26

CIRKEL VAN INVLOED VERGROTEN

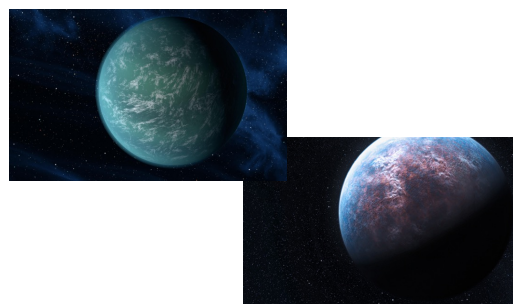
Directe invloed

TIEN BOUWSTENEN

3. Verbinding

- Niet alleen reflexief, ook interactief
- It takes a village...
- HGW: *samenwerking*
- Doorheen het zorgcontinuüm
- Verschillende perspectieven elkaar laten verrijken
 - Multidisciplinair
 - Nog sterker: interdisciplinair!

Multidisciplinair

Interdisciplinair

TIEN BOUWSTENEN

3. Verbinding

- Niet alleen reflexief, ook interactief
- Hoe dan?
- Zorgcontinuüm
- Estafette
- Orkest

Matteo weigert NAFT
omdat hij er het nut
niet van inziet

TIEN BOUWSTENEN

3. Verbinding

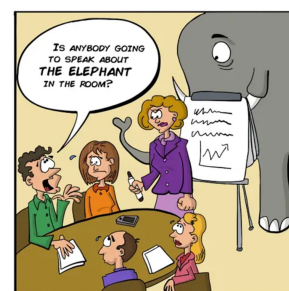
- Niet alleen reflexief, ook interactief
- Hoe dan?
- Schoolbreed werken
- Beter vroeg dan laat, procesmatig
- Zet uw deur(en) open!
- Organisatie: ruimte en tijd maken voor **gezamenlijk** overleg
- Leidinggevende, facilitator, moderator, gedragsexpert?
- Rollen definiëren
- Ambts- en beroepsgeheim

TIEN BOUWSTENEN

3. Verbinding

- Niet alleen reflexief, ook interactief
- Hoe dan? (vervolg)
- Teamdynamieken bespreken: groepsdenken, consensusdenken, vrienden-effect
- Intervisiemethodieken: OASE, deep democracy
- Taal aanpassen; vakjargon
- Verbindende communicatie
- Advocatenspel

Conclusies rechters

Het team lijkt het wel belangrijk en nodig te vinden om SEB op school te integreren, maar het toepassen in de praktijk voelt aan als tijdrovend en moeilijk. Er is nood aan extra bijscholing, begeleiding evenals een externe therapeut op school. Er is nood aan communicatie met de ouders en omgeving van het kind om een langdurig effect te hebben. Het moet gedragen worden door alle leerkrachten. Momenteel hebben we het gevoel dat er heel wat leerkrachten weerstand vertonen tov van SEB op school. Dit omwille van de reeds aanwezige planlast en taakinvulling van een leerkracht.

33

TIEN BOUWSTENEN

3. Verbinding

- Niet alleen reflexief, ook interactief
- Leerling- én ouderparticipatie
- Extra belangrijk bij kinderen en jongeren
- Van dialoog naar trialoog
- 'Met' en niet 'over'
- Medewerking niet opleggen, afkopen
 - Gelijkwaardigheid (≠ gelijk)
 - Diversiteits- en cultuursensitief
 - Van informeren tot coproduceren
 - Ervaringskennis
 - Autonomie bevorderen, keuzes aanreiken

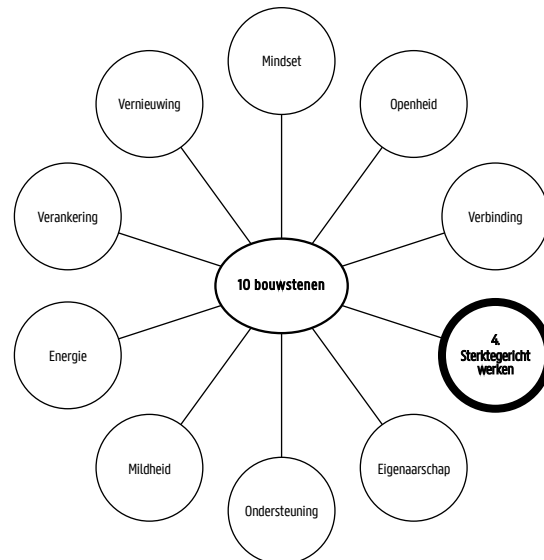
Een door de directie voorgestelde NAFT-time-out

35

CIRKEL VAN INVLOED VERGROTEN

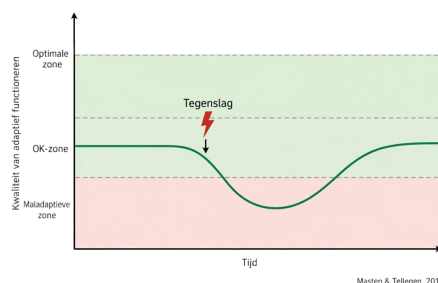
Directe invloed

TIEN BOUWSTENEN

4. Sterktegericht werken

- Wat je aandacht geeft, groeit
- Krachten
- Veerkracht & herstel
- Beschermende factoren
- Uitzonderingen
- Gedrag herframen
- Bekrachtigen
- Peer-support?

"Fitnesst graag"

"Is assertief"

"Betrokken ouders"

"Soms ook goede dagen"

"Met sommige leerkrachten klikt het beter"

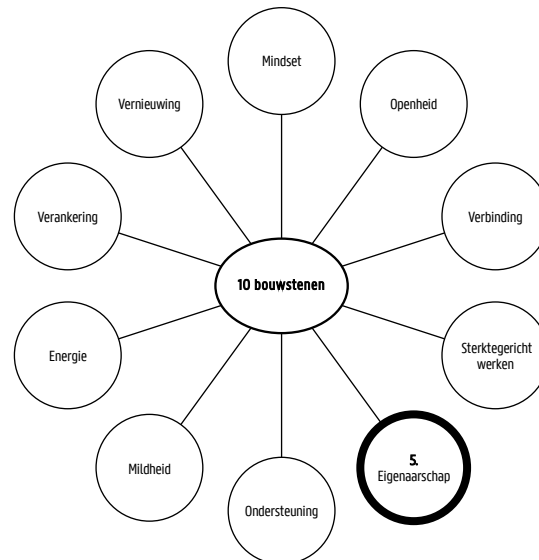
"Een periode van rust doet deugd"

"Bereidheid om hem kansen te geven"

"Wil gaan werken"

CIRKEL VAN INVLOED VERGROTEN

Directe invloed

TIEN BOUWSTENEN

5. Eigenaarschap

- Gedeelde besluitvorming leidt niet automatisch tot gedeelde actie
- HGW: *doelgericht werken; de leerkracht doet ertoe*
- Belang van casemanagement (gedragsexpert?)
 - Planning
 - Linking
 - Monitoring
 - Continuïteit
- Niet als 'calimero' wachten op elkaar; onvoorwaardelijk
- Communicatie: informatie snel toegankelijk maken; AI-tools?

"Matteo vraagt zich af waarom niet gewoon alle leerkrachten dit zo doen"

TIEN BOUWSTENEN

5. Eigenaarschap

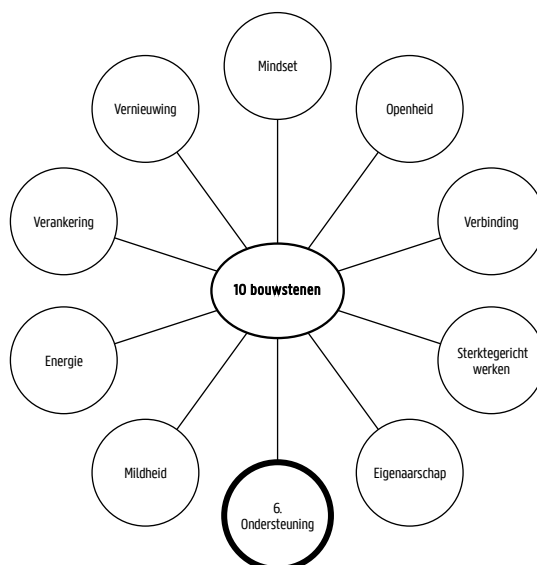
Probleem	Krachten	Doelstelling	Behoeft	Methode	Wie doet wat?	Evaluatie
Als Jelle een probleem heeft (niet goed mee zijn, technisch probleem, drukte in de klas, ...) geeft hij snel op en stoort hij de les	Handig, leert snel Klasgenoten Klik met sommige leerkrachten	Jelle vraagt om hulp Jelle lost een probleem stapsgewijs op	Een manier om probleemoplossing aan te leren	Gentle teaching Scaffolding Stop Denk Doe Peer feedback	De ILbegeleider brengt het aan Alle leerkrachten worden betrokken MDO met de ouders bij, thuis oefenen	Vooruitgang observeren Stop Denk Doe invulformulier en overlopen

"Problemen leiden snel tot storend gedrag"

CIRKEL VAN INVLOED VERGROTEN

Directe invloed

TIEN BOUWSTENEN

6. Ondersteuning

- Casemanagement op zichzelf volstaat niet
- Zelfeffectiviteit
- Zowel onder- als overschatting (Dunning-Kruger)
- Competentieontwikkeling
 - Psycho-educatie
 - Doelgerichte vorming
 - On-the-job coaching
 - Feedback, forward, up
 - Succeservaringen!
 - Reflectieportfolio
 - Peer coaching
 - Co-teaching
- Soms: 'eromheen managen'

Niet voor opgeleid

Respondenten benadrukten het belang van professionele expertise binnen de schoolcontext, bijvoorbeeld via leerlingbegeleiders, schoolpsychologen of het CLB. Daarnaast werd ook verwezen naar de toegankelijkheid van ondersteuning en de bereikbaarheid van hulpverlening binnen de school.

TIEN BOUWSTENEN

6. Ondersteuning

- Casemanagement op zichzelf volstaat niet
- Organisatie
- Differentiatie
- Krachten op elkaar afstemmen
- Competentiematrix
- Selectie: diversiteit!

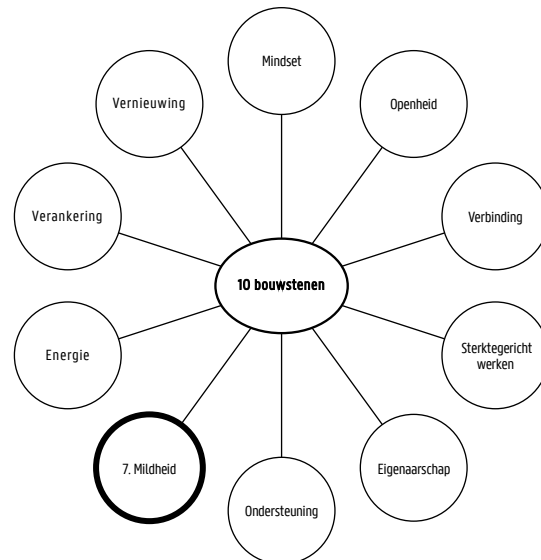

	Skill 1	Skill 2	Skill 3	Skill 4	Skill 5	Skill 6	Skill 7
Naam 1	1	0	2	2	3	1	4
Naam 2	4	3	3	1	0	2	2
Naam 3	3	3	3	2	0	1	1
Naam 4	2	2	1	3	3	3	3
Naam 5	0	1	1	1	1	2	0
Naam 6	2	2	2	2	2	1	1

Legenda skills matrix	
0	Geen ervaring: collega heeft deze skill nog niet ontwikkeld.
1	Beginner: collega is begonnen met het ontwikkelen van deze skill.
2	Bekwaam: collega kan deze skill met enige begeleiding uitvoeren.
3	Gevorderd: collega kan deze skill volledig zelfstandig uitvoeren.
4	Expert: collega geeft training en begeleiding in deze skill.

CIRKEL VAN INVLOED VERGROTEN

Directe invloed

TIEN BOUWSTENEN

7. Mildheid

- Valkuil bij de uitvoering: (te) hoge of ongedifferentieerde verwachtingen
- Van onszelf, elkaar, de leerling, ...
- Onveiligheid
- Handelingsverlegenheid
- Opnieuw: proces boven product
- Zitten we er eens naast, so be it
- Niemand is perfect
- Hoge gunfactor: (zelf)compassie
- Eigen aan monitoring

TIEN BOUWSTENEN

7. Mildheid

- Experiment

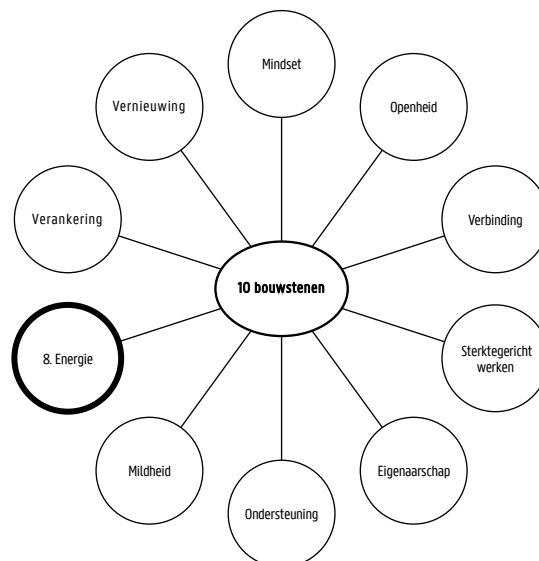
"De les begint. Matteo zit ongevraagd op zijn Chromebook. Ik vraag hem om deze weg te bergen. Matteo zegt daarop dat ik misschien eerst eens mijn lessen wat interessanter zou kunnen maken. Iemand roept luid "Touché!", waarop de hele klas krom ligt van het lachen. Net op dat moment komen een aantal collega's voorbij de open klasdeur gewandeld."

49

CIRKEL VAN INVLOED VERGROTEN

Directe invloed

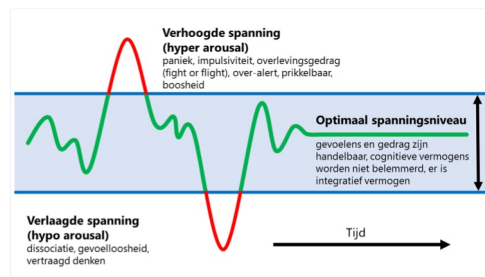

52

TIEN BOUWSTENEN

8. Energie

- The burnout cascade
- 'Window of tolerance'
- Overprikkeld, ongeduldig, kort lontje, compassiemoeheid, uitgeput, cynisch, ...
- Emotionele veerkracht
 - Stress(verlagend)
 - Steunbronnen
 - Emotionele competenties

53

TIEN BOUWSTENEN

8. Energie

- Emotionele competenties
- "Een goede leerkracht moet zelfzeker en sterk zijn"
- "Ik ga de controle verliezen"
- Emotioneel werk
 - Plezierige emoties veinzen
 - Moeilijke emoties camoufleren, wegduwen
 - Tot het niet meer lukt...
 - Kost energie

Door zijn grote en sterke gestalte, samen met zijn stoere en vlakke uitstraling, voelen sommige leerkrachten zich niet altijd op hun gemak bij hem. Matteo voelt dat aan. Hij test het vertrouwen en bijt van zich af wanneer hij wordt aangesproken.

55

TIEN BOUWSTENEN

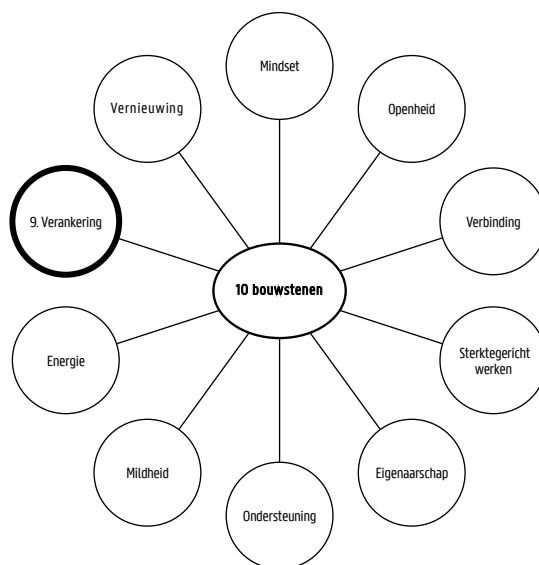
8. Energie

- Emotionele competenties trainen
- 1. Bewust worden van zowel primaire als secundaire emoties
- 2. Emotie aanvaarden
- 3. Emotie begrijpen: behoefte?
- 4. Emoties uitdrukken: een paradox
- 5. Emoties reguleren
 - Stressverlagend: cirkel van invloed, rustige start
 - Afleiding; humor
 - Anders interpreteren, deep acting
 - Sociale steun zoeken <-> ventileren
 - Buitenschools

CIRKEL VAN INVLOED VERGROTEN

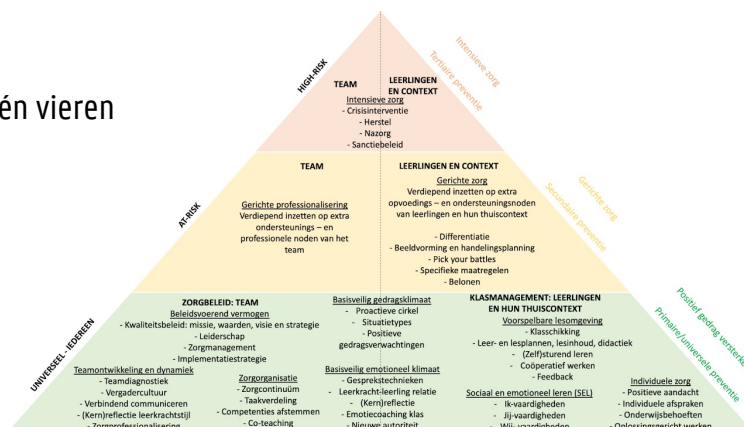
Directe invloed

TIEN BOUWSTENEN

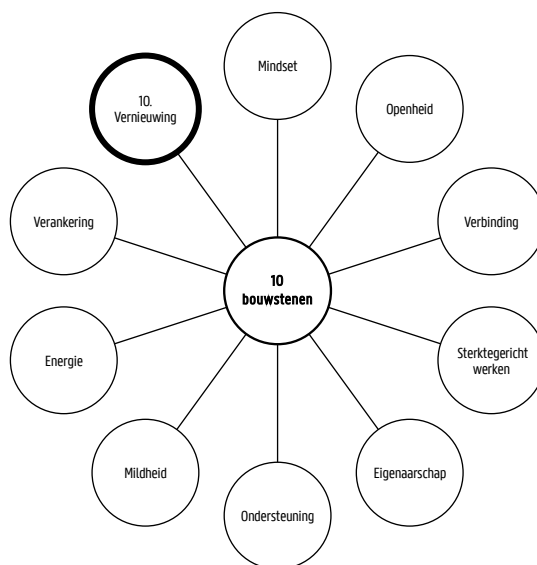
9. Verankering

- Good practice
- Successen zichtbaar maken én vieren
- Kritische succesfactoren
- Verbreden; delen
- Data-geïnfomeerd
- Borgen in (aanvangs)beleid
- Samenhang bewaken!

CIRKEL VAN INVLOED VERGROTEN

Directe invloed

TIEN BOUWSTENEN

10. Vernieuwing

- Strategisch-operationeel denken
- Noden ordenen
- Urgentie vs duurzaamheid
- Doseren!
- Maatschappelijke evoluties
- Autoriteitsproblemen
- Sociale media; games; AI

Volgens hem tonen de vele filmpjes op Youtube en verhalen van vrienden aan dat je ook zonder diploma succesvol kunt worden.

60

CIRKEL VAN INVLOED VERGROTEN

Indirecte invloed

- Outreaching school
- Verbinding, ook buiten de schoolmuren
- Interprofessioneel netwerk (zie: vandaag)
- Gemeenschapsgericht werken
- Creativiteit
- Knelpunten (blijven) signaleren

Binnenland Onderwijs

Minister van Onderwijs Demir (N-VA) belooft meer informeel overleg na open brief van 1.300 schooldirecteurs

De Warmste Schoolbus komt naar jouw school!

61

TO CONCLUDE

Take school: van hoop naar perspectief

Matteo (15) zit in het derde middelbaar BSO. Hij heeft ADHD, groeit op in een kwetsbare thuissituatie en wisselde sinds zijn overstap naar het secundair al vier keer van school. Zijn gedrag leidt geregeld tot spanningen. Toch blijft het team geloven in zijn **ontwikkelkansen**. Naast de moeilijkheden zien ze ook zijn **talenten**: hij houdt van fitness, werkt graag praktisch en droomt ervan later aan de slag te gaan.

Vanaf de start bouwen Matteo, zijn ouders, leerkrachten, leerlingbegeleiding, CLB en ondersteuner samen een **gedeeld beeld** op. Daarbij kijken ze niet alleen naar Matteo, maar ook naar de **wisselwerking** met zijn klas-, thuis- en schoolcontext.

Wanneer spanningen toenemen, formuleren ze samen **haalbare doelen**. Een leerkracht en leerlingbegeleider bewaken de **voortgang**, terwijl collega's elkaar **ondersteunen** en hun aanpak afstemmen.

Niet alles verloopt zoals gehoopt. Toch blijft het team **mild** voor zichzelf, elkaar en Matteo. Door **emoties** bewust te herkennen en te reguleren, blijven leerkrachten ook in moeilijke momenten professioneel handelen. **Kleine successen** geven nieuwe energie om verder te bouwen.

Aan het einde van het schooljaar zijn **niet alle problemen verdwenen**. Wel is er meer verbinding, vertrouwen en perspectief. Werkzame aanpakken worden **verankerd**, terwijl het team alert blijft voor **nieuwe uitdagingen**. Zo blijft de focus op participatie in school én samenleving.

62

FACULTEIT PSYCHOLOGIE EN
PEDAGOGISCHE WETENSCHAPPEN

Dr. Henk Weymeis

Doctor-Assistent

VAKGROEP PEDAGOGISCHE WETENSCHAPPEN (PP23)

Henk.weymeis@ugent.be (onderwijs en onderzoek)

Henk.weymeis@time-in.be (dienstverlening)

Interesse om samen te werken?
Scan hieronder de QR code:

www.ugent.be

63